

15927.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
METHODO MEDENDI
ANTAGONISTICA

QUAM
CONSENTIENTE AMPLISSIMO MEDICORUM
ORDINE

IN
CAESAREA LITERARUM UNIVERSITATE
DORPATENSI

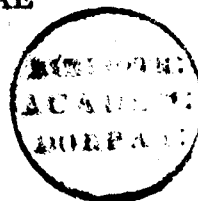
PRO GRADU
DOCTORIS MEDICINAE

LEGITIME IMPETRANDO
LOCO CONSUETO

PUBLICAE DEFENDET

AUCTOR
*REINHOLDUS FRIDERICUS
WINKLER*

ERSTONUS.



.....
DORPATI LIVONORUM
EX OFFICINA ACADEMICA J. C. SCHÜNMANNI
MDCCCXXIII.

I m p r i m a t u r.

ea tamen conditione, ut, simulac typis excusa fueris
dissertatio, septem exemplaria collegio, cui librorum
censura est, tradantur.

Dorpati Livonor, d. xx. Febr.

MDCCXXXIII.

Fr. Parrot, h. t. Decanus.

D 17161

P r o o e m i u m.

Etsi cuique disciplinae honori sit ducendum, cum
certis quibusdam principiis tanquam fundamento
innitatur stabili, — immo vero etiam ipsa tum
demum hoc nomine salutari mereatur — convenit
tamen inter omnes, hanc substructionem non so-
lum summi esse momenti, sed etiam difficultati-
bus premi quam maximis. Jam vero neminem
esse credo, qui dubitet, philosophicam naturae
doctrinam omnium maxime in tales incurrere dif-
ficultates, nihilominus vero eandem prae ceteris
indigere principiis certis et regulis. Etenim ob-
servationum thesaurus, quas experiendo et per-
scrutando majores nostri collectas nobis relique-
runt, et quae nostrorum indagandi ac investigandi

studio in immensum fere coacervatae sunt, turbatus et confusus, tanquam rudis et indigesta moles jaceret, nisi mens humana, natura et iudole sua ducta, semper necessarium habuisset, omnia in ordinem quemdam digerere, singulisque locum suum assignare. Doctrinae de rerum natura potissimum innititur medicina, quae inde ab origine sua ad nostra usque tempora, in decursu tot seculorum, junctis omnium, qui ei operam navarunt, viribus et studiis, eo perfectionis et ad eum ambitum pervenit, ut singulus quisque vix valeat ad omnes ejus partes penitus cognoscendas, eamque ubique locorum et temporum cum successu exercendam. Quotus enim quisque invenitur, memoria tam tenaci instructus, qui, quae tot milia medicorum observando experta sunt, retineat et mente custodiat, nisi systema quoddam certumque ordinem agnoscat, quem in his tricis expediendis ducem sequatur? Quae quidem omnia et simul mentis nostrae natura, quae inclinatur ad circumspiciendas omnium rerum, quas percipit, leges certas et regulas immutabiles ansam sane dederunt ad formanda tam varie constructa systemata, quae, quos casus experta sint, medicinae

historia exhibet. Quot enim formata et constructa reperimus, tot, circumvolventibus annis, perierunt, propterea quod fines experientiae, utpote quae esse debet fundamentum rerum cognitionis et contemplationis, excedebant, res propius nos contingentes et disciplinae verum usum pollicentes omittebant, enodationes potius instabiles, quae mentem humanam fugiunt, quamdiu talis perfectionis expertus erit, qualem homines assequi non valent, summa opera dederunt. Eo autem nitantur oportet hujus disciplinae cultores, ut quaecunque obijciuntur menti perspicienda, quamdiu unicum et summum principium, cui superstrui omnia possunt ipsis deest, quam paucissimis subjiciant regulis et legibus.

Ars medendi, therapia proprie sic dicta, primis temporibus, dum certis quibusdam superstrueretur principiis, mere empirica fuit. Quorum principiorum summa peculiaris habebatur disciplina cui nomen inditum therapiae generalis. Quae quidem argumentationibus et conclusionibus et therapia speciali efficta, hanc ipsam demum dignitate et pretio ornavit. Illorum igitur praesertim rationem habeat medicus, cum ante cubile aegro-

tantis versetur, illis innitatur vicissim therapia specialis, si merito in disciplinarum numerum vult referri, nec non nisi acervus materialium vocari.

Therapia generalis medendi methodos proponit, per quas salutare organismi mutationes producuntur, quibus morbosae corporis humani affectiones tollantur. Sane quidem res ita sese habet, attamen ab arbitrio cujuslibet pendet, quot et quales methodi agnoscat et probe, nec minus est probata medicaminum efficientia, quibus, ut alicui methodo satisfiat, utatur. Probat nempe disciplinae hujus historia, qui dissentirent de physiologiae et pathologiae dogmatibus, eos et de generalis therapiae axiomatibus haud congruisse; usu et experientia edocti scimus remediorum potestatem nunquam tam simplicem se exhibere, quam nosmet ipsi saepe putamus; animadvertimus eadem remedia in diversa corporis nostri systemata et organa diversam exserere vim et esse, quod differat inter vim primariam et secundariam; porro observamus magni momenti esse conditionem et statum aegrotantis, in quo versetur, et rel. Difficultates hae vero, in quas ex hac parte in-

currit generalis therapia, etsi non penitus, aliquatenus tamen tolli possunt, si constanter sequaris meram experientiam, neque quidquam statuas, quod ipsa non probet. His probe consideratis, de iis tantum rebus disserendum censui, quas experientia et observatione cognitae habemus, ut scolopulos qualescunque praeterveherer. Liceat ergo mihi de methodo quadam, quam in arte medendi frequentissime sequuntur, quae scio et sentio, perscribere: legentes vero, ut in judicando hoc opusculo frontem remittant et a tirone nimiam severitatem abstineant, etiam atque etiam rogo.

Cap. I.

Methodi antagonisticae brevis historia ejusque definitio.

Methodus antagonistica, seu, uti olim dicta est, derivans, ejusdem sane aetatis est, cujus medicina ipsa, et dum haec maximas subinde experiebatur mutationes, illa, iisdem quamquam obnoxia, ad nostra usque tempora partes suas servabat. Haud inficiari quidem potest, opiniones de morbis et remediorum potentia variis temporibus

vigentes nunc usum ejus frequentiorem, nunc rariorem commendasse, ex veterum medicorum scriptis autem patet, eos viribus antagonisticis haud raro longe aliam causam supposuisse, eamque methodum incios et invitos in usum aegrotorum convertisse: immo vero etiam ii ipsi, qui certum et definitum amplexi sunt systema tam morborum, quam eos curandi methodorum, simulac praecepta practica daturi sunt, immemores systematis, quod profitentur, hic derivationis mentionem faciunt, quam alibi omittunt. Neque est, quod miremur, cum experientia methodi antagonisticae causam tam diserte et perspicue tueretur medicosque omnium temporum cogeret, omissis meditationibus theoreticis, ad eam confugere. Jam Hippocrates, etsi in operibus ejus frustra circumspicies locum, qui de methodi antagonisticae causis efficientibus disserat, docuit tamen verum usum purgationum et vesicantium. Dogmatismus, qui paullo post Hippocratem tam funeste invalebat, multa quidem oblivioni dedit, quae ille Pater medicinae via empirica inventa in medium contulerat, donec Empiricorum schola nonnulla restitueret, quae Dogmatici reprobave-

rant. Attamen et illa schola degeneravit et Methodici, qui post eos partes suas tuebantur, non nisi tres medendi methodos noverunt: relaxantem, adstringentem et si neutra earum vim speratam exsereret, ad metasyncriisin, quam vocant, decurrerunt. Tunc Galenus praeceptoris partes suscepit, qui etsi dogmaticis suis argutiis, elementis et qualitatibus per multa secula multa eaque perquam perniciosam medicinae tulit incommoda, tamen si respicis praescripta sua therapeutica, ea praesertim, quae pertinent ad therapiam generalem, de meritis ejus nemo detrahere poterit. Immo is ipse fuit, quem minime sperares, qui vere prima methodi derivantis fundamenta jaceret, quamvis ex suo systemate non nisi calefacientia, refrigerantia, exsiccantia et humectantia usurparet. Nam in suis quatuordecim libris de methodo medendi et praeterea in aliis operibus diserte locutus est de remediis derivantibus. Sic lib. IV. cap. 6: „neque purgatio indicatur, inquit, a sola copia malorum humorum, sed ut venaesectio ob copiam sanguinis et magnum morbum, sic purgatio ob alius humoris abundantiam et magnitudinem morbi. Indigent purgatione aegri, non

ut purget tantum, quod molestum sit, sed ut derivet et vacuet.“ — Lib. III: „averti et abstrahi sanguinem oportet ad alias partes derivatione et revulsione, derivatur ergo ad vicinos locos, revellitur autem versus oppositos. Exempli causa, si id, quod per palatum movendum est, per nares finit, derivatio, si autem per anum ducitur, revulsio Lib. V. „frictiones oppositarum partium maxime una cum remediis calidioribus ex ordine auxiliorum sunt revellentium.“ De sanguinibus et revulsione cap. 2 dicit: „urinis excitatis sudorem exstingues, urinas sudoribus et alvi excretionibus.“ Lib. XIII. cap. 19, agens de cucurbitularum applicatione, bona dat praecepta, ex gr. universalem sanguinis evacuationem praecedere vult, in Metrorrhagia cucurbitulas applicari mammas etc.

Galenī aeo exacto, tantum aberat, ut progressus faceret medicina, ut potius omnis ars jaceret, nec versaretur nisi in aculeatis sophismatibus ex Aristotelis operibus contortis et Galenī qualitibus, quo factum est, ut multa Galenī praecepta ad usum apte et salubriter data in oblivionem adducerentur: nam non solum praecepta de

derivatione contractoribus continebantur finibus, dum nonnisi ad sanguinis missionem referebatur, sed etiam haec ipsa falsa ratione usurpabatur, verbi causa in pectoris affectione inflammatoria, vena in pede aperta, sanguis stillatim emittebatur, sic enim rebantur salutarem derivationem fieri. Decimo sexto demum seculo exstiterunt nonnulli medici, qui scholarum jugo excusso, naturam duces constanter sequerentur. Verum tamen in eo superati sunt a Galeno, quod non nisi venaesectionibus derivarent. Sic Fernelius *) in capite, de sanguinis missione etiam revulsionis et derivationis facit mentionem dicens: „est revulsio illabentis humoris in contrarium tractus, derivatio humoris illapsi tractus in vicinum latus. — Quod si malum, revulsionem requirens, perquam grave est, humor affluens malignus et pars affecta magni momenti, venam aperiri vult maiorem et proxime sedem mali, quo fiat derivatio validius et citius, sin autem minus grave sit, minorem venam in re-

*) Joannis Fernelii therapeutices universalis s. mendi rationis lib. VII. in J. Fernelii universa medicina Traject. ad Rhen. 1656, pag. 273—490.

motiore corporis parte incidi posse. Ideo in pleuritis jubet venam feriri in latere affecto, in quo dissentit ab Arabum medicis, arbitrantibus, affluxum humoris ad latus affectum eo augeri. Praeterea derivandos esse, putat Fernelius, tales duntaxat humores, qui vere jam subsistant et haereant, ac antequam derivatio fiat, revulsionem esse efficiendam, qua humor ad partem corporis affectam affluere desinat seq. Tertio libro de purgandi ratione aliquatenus trahit opinionem ad purgationum vim derivantem. Circa idem tempus P. Brissot, cum anno 1514 Lutetiae Parisiorum pleuritis longe lateque serperet, spretis Arabicorum medicorum praescriptis, venam aperiendam curavit in brachio lateris affecti, quamobrem Arabum sectatores ita eum vexarunt, ut urbem excedere cogeretur. *)

Inde ab hoc tempore duo circiter secula non de re, sed de nominibus in utramque partem certare, disputantes in quaque fere venaesectione, exsereretne vim suam derivatione an revulsione

*) Dictionnaire des sciences médicales, Tom. VIII, p. 487.

et dum valde sibi placebant ob acumen, quod in inveniendis definitionibus utriusque notionis expanderent, tantum aberat, ut huic methodo sequendi inservirent, ut potius longe inferiores manerent Galeno. *) Tandem sub finem seculi decimi septi Baglivi **) exstitit, vir clarissimus, qui, multorum operum cognitione ornatus nec ulla opinione temeraria ductus, Hippocratis instar, quem ante oculos habebat, speculator naturae, longe alia sentiret de methodo nostra, eique multo clarior lumen adferret. Opus primum ejus huc referendum exponit de usu et abusu vesicantium. Hic plures morborum historias enumerat, in quibus plura vesicatoria deinceps applicata aegrotis sthenicis deliria et convulsiones ciebant, adeoque

*) vide: Sebastian Paparella de indicationibus curativis liber; tract. Virtus de derivatione et revulsione.

Sanctorius Sanctorius Methodi vitandorum errorum omnium, qui in arte medica contingunt lib. XIV de cont. method. vitand. error. in natura revulsionis et derivationis.

Werlhoffii Opera medica edit. Wichmann 1775, p. 76r.

**) Georg. Baglivi Opera omnia Romae 1696, p. 547.

morti tradebant. In febribus typhosis contra et pneumonia, sanguine ante detracto, suris imposita magno usui fuisse observavit. Purgantia in pleuritide, veris rationibus subjectis, adhiberi vetat, quippe quae, quam nocua hic sint, Hippocrates jam usu magistro cognovit. Verborum autem est in praedicandis purgativis in capitis et faciei morbis adhibitis, pari modo in deliriis, evacuantibus remediis ante usurpatis, egregie laudat cucurbitulas inter scapulas applicatas et vesicatoria cervici imposita. In pectoris malis contra magis in urinam vult vim exseri. Pag. 371 ait: Vesicatoria, sinapismos, purgantia aliaque, quae irritent, non esse usurpanda in aegrotis vigoris et succi plenis, priusquam vasa venae sectionibus aut parco ciborum usu evacuata sint. Pag. 374 effectum vesicatorierum similiumque contineri arbitratur et niti doctrina irritantium, citatque Bellini de hac materia placita: stimulando nimirum intendi eas partes, quo fiat, ut cum succorum tum nervorum virium derivatio efficiatur. Distinguit simplices stimulos a stimulis cum fermento, quorum illos non nisi locum, cui applicentur, stimulare contendit, his vero impertire aliquid de sua

substantia; ad illos refert ferrum candens, frictiones, cucurbitulas aliaque, ad horum numerum adscribit vesicantia, sinapismos, dropaces similiaque.

Qua ex delineatione ejus opinionum videre licet, quam vere judicaverit experientia, duce de derivantè methodo, quam recte finiverit indicationes et contraindicationes. Crederes itaque omnem de derivatione controversiam diremtam ejusque usum in commune vocatum fuisse, et nihil reliquum, praeter amplificationem et magis accuratam definitionem. Horum omnium autem nihil est factum, nam nostri Baglivii operum a Germanis medicis saltem ejus temporis vix ratio habita fuisse videtur, et etiamsi animum ad ea quodammodo adverterint, tamen systemata brevi post eum constructa, ad quae, quaecunque experientia de derivatione recte observaverat, male accommodata videbantur, mox illa oblivioni dare necesse fuit. Auctores enim talium systematum, tantum aberat, ut totum suum systema abjicerent, ut in ejus favorem potius certa et explorata missa facerent.

Ex systematibus, quae nunc famam adeptæ

sunt, Boerhavianum et Hoffmanianum aliqua ex parte alterum alteri oppositum esse videtur. A Stahlio constructum ad similitudinem prope accedit posterioris, hoc Junckerus amplexus ad generalis therapiae dogmata accomodavit.

Boerhave, cujus cum opinionibus methodus derivans melius congruit, cui tamen ad lubidinem aliam formam induit, eam adhibens non nisi ad abducendos et amovendos acres et corruptos humores, quos hic pathologiae humoralis patronus ubique odorabatur, in suis operibus nunquam quidem singulariter hac de methodo loquitur, ex pluribus tamen patet locis, eum haud ejus ignarum fuisse, eamque in usum convertisse aegrotantium. Sic ait *) „evacuatio per alvum indicatur a revulsione“ tum **) „si vero inde fiunt (scil. vigiliae) quod humores moventur validius aut rapiuntur nimis in cerebrum, curatio absoluitur 1. sedantibus, 2. derivantibus; quae satis exacte denotat, 3. repercutientibus ad superiora ap-

*) Boerhave Institutiones medicae etc. juxta exempl. Lugduni Batav. 1730. p. 486.

**) ibid. p. 501.

plicatis“ porro *) „spissitudo humorum procuratur per valida stimulantia sudorifera, diuretica, purgantia, vomitoria“ etc. etc.

Friderici Hoffmanni pathologia omnibus sane est nota. Quae quidem de therapia confinxit **) perspicue exposuit, distribuendo quaelibet remedia in alterantia, evacuantia, roborantia et sedativa, cum artem medendi totam in eo positam esse credat, ut materia peccans temperetur, emendetur et ad excretionem accommodetur; eam autem esse amovendam emunctoriis congruis, porro motus anormales, spasticos, irregulares et exorbitantes sedandos, deficientes autem et languescetes tam solidarum, quam fluidarum partium excitandos et promovendos. Primus demonstravit, qua ratione e partium diversarum inter se consensu morbi orirentur, pariter multorum remedium efficaciam a consensu derivavit ex gr. vesicatoriorum cervici applicatorum in capitis morbis. Quae exponat de externorum stimulorum efficacitate an-

*) ibid. p. 471.

**) v. de differentia doctrinae Stahlinae et Hoffmannianae.

tagonistica, non habet, interdum dumaxat facit mentionem venaesectionum, scarificationum et curbitularum utpote derivantium.

Stahl in therapia sua ab Hoffmanni systemate magis decedit, quam in pathologia. Hoffmann nimirum in eodem tractatu Stahl's verba ad materiam, de qua agitur, spectantia citat: „quoniam morbi chronici“ inquit „plerumque a sanguinis congestionibus proficiuntur, eo praesertim spectandum est, ut praeter venaesectiones in pede factas, sanguisugis, scarificationibus in cervice et dorso, pediluvii, fonticulis, vesicatoriis, frictionibus, clysteribus atribus deriventur. In curandis morbis pectoris, etsi eandem ingreditur viam, tamen in aliis remediis majorem ponere videtur spem. Eundem ipsum autem methodum derivantem frequentius adhibuisse, testis est inprimis Juncker *), qui praecipue in sanguinis profluvio per nares et e ventriculo in numerum maxime de-

*) Conspectus medicinae theoretico-practicae, omnes primarios morbos methodo Stahl's tractandos auctore J. Junckero.

rivantium referre frictiones, sinapismos, pediluvia et ventosa.

Quamquam in decursu seculi decimi septimi ad nostra usque tempora infinita multitudo operum de generali therapia in lucem prodit, iisdem tamen methodis antagonistica parum juvata est, saepe silentio omissa, aut ad summum ebite, ejus mentio facta. Sententiae quidem de ea, prout singuli auctores de organismo et de iis, quae vim habeant in eum, sentiebant, quodammodo alia ab alia discrepabant: verumtamen in eo omnes fere congruebant, ut hanc methodum aut non nisi ad morbos humorum referrent, aut etiam ad solidas partes, quatenus regant humorum motum et cursum. Ab hoc tamen more discedunt quatuor potissimum auctores, quorum primus Gutfeldt *) in animum sibi induxit, derivationem esse omnino negandam et acquiescendum in methodis excitante et debilitante, nec mente assequi valet, quomodo quis illis duabus tertiam addere velit, quip-

*) A. H. F. Gutfeldt Untersuchungen über verschiedene Sätze der herrschenden medicinischen Lehrgebäude. Hamburg 1802, p. 109.

pe quae non alia sit, nisi illarum alterutra. Secundus cel. Reil *) experientiae innitens, praetermissis pathologiae cum partium solidarum tum fluidarum regulis scholasticis, observat tantum, quod fit, et flocci facit, quomodo fiat: immo contendit, hanc nostram curandi methodum partim non nisi empirice tractatam, partim falsis legibus superinstructam fuisse, ad eam excolendam et perficiendam requiri accuratius studium nexus organorum, associationis actionum animalium, legum Sympathiae et quomodo immutentur morbis. Explanat hanc methodum rectissime his verbis: excitamus arte morbum, quo imminuamus vel opprimamus febrem **) simplicem aut compositam; locales virium vitalium irrationes minuunt earum actionem vel ubique vel in alio quopiam corporis organo; hisce legibus innititur maxime medentium cura in tractanda febre, dum irritant aliquam corporis partem, ut actio virium vitalium

*) Joh. Chr. Reil über die Erkenntnis und Cur der Fieber, 3te Aufl., 1820, 1. Bd., p. 346.

**) Memores sumus, quid cel. Reil sub nomine febris intelligat.

ab organo affecto abducatur ad irritatum. Ope vomitoriorum, purgationum, vesicantium afficimus ventriculum et tractum intestinerum, excitamus suppurationes et cutis inflammationes, quibus omnibus febrem sanemus. Hoc modo vires expandunt suas nauseam cientia, vomitoria et antimonialia, quae tam saepe adhibemus in primo stadio februm contagiosarum et in intermittentibus. Compertum habemus fuisse, qui febre liberarentur, quoniam in aquam inciderant, aut igne se laeserant, aut si quid alvum ipsis repente solverat, aut animi impetum quemdam impulerat.

Longius progreditur cel. Hufeland *) in causas organismi inquirens, quid sit, quod faciat, ut ista remedia eam vim exserant et exhibent, quemadmodum methodus, quam primus dixit antagonisticam, adhibenda sit, reperit causam effectus in antagonismo, in quo versentur diversae corporis partes, quem antagonismum jam ante tam principium naturae in sanando **), quam morborum causam ***) agnoverat. Modum, quo inci-

*) Hufelands allgemeine Therapie. p. 383.

**) ibid. p. 29.

***) Hufeland's Ideen zur Pathogenie.

tatio actionis alicujus aliam actionem in statu morbo tollere possit, hunc esse vult: fieri enim hoc credit primo nimia irritatione aut debilitatione indirecta, secundo tollendo aut derivando singulari incitamento, quod illam actionem nimio plus augebat, aut alterabat: in quo haud improbabile videtur auctori, materias subtiliores quasdam, quae sensus nostros fugiant, adduci et deduci posse, tertio resuscitanda eadem actione aut simili, qua suppressa, morbus erat ortus. Eadem fere sentit cel. Horsch *), rem ita definiens: antagonisticam methodum niti in ciendo opposito quodam affectae actioni partis alicujus, quibus vicissim vim explicantibus, normalis indifferentia, quam vocat, reducenda sit. Magnetismum animale quoque sicut electricitatem et galvanismum huc refert.

Quae cum ita sint, quanam est tandem methodus antagonistica? Ea scilicet est, quae excitanda actione aucta in organo aliquo aut systemate, quod cum affecto mutuum habet connexum,

*) Dr. Philipp Joseph Horsch, Handbuch der allgemeinen Therapie, Würzburg 1811.

mutuamque vim, statum aegrotum immutare et immo tollere tentat.

Sanare morbum morbo provocato aut saltem statu quodam morbo simili, hoc est hujus methodi caput, et haud clarius et distinctius rem explanare possum, quam verbis cel. Reilii supra factum, ad quae itaque legentes ablegare liceat. Quae causa vero morbus morbum auferre possit, et quam rationem sanandi ineat medicus, disquiramus capitibus sequentibus.

Cap. II.

Organismi ratio, qua derivatio fieri potest.

Ad evitandum omnem errorem, qui facile in quamlibet ratiocinationem irrepere potest, primum plurima facta, uti sese offerunt cuique ingenuae et simpliciter observanti et quatenus respondet consilio meo, componam, ut inde justum et probatum argumentum concludi possit. Verumtamen necessarium videtur, quaecunque observata sunt, pro rerum conditione, quae se exhibere solent, in plures distribuere classes.

I. Phaenomena in organismo affecto, arte aut casu aliquo operante, praesertim haec se offerunt: vesicatorium pectori applicatum aufert dolores et minuit, quae pectoris viscera occupavit, inflammationem; sinapismus ventri impositus sanat choleram; purgantia capitis doloribus liberant, irritantia pediluvia dentium dolore, tussi; vesicatoria cervici affixa, fonticuli brachio superiori applicati sunt usui in ophthalmia; cauterium, pectori impositum inhibet progressus phthisis pulmonalis; vomitorium incipiente febre nervosa praebitum, etiamsi desint sordes gastricae, omnem morbi decursum leniorem reddere valet; vomitoria discutiant glandularum tumores; cucurbitulae intervallo mammarum applicatae tollunt Metrorrhagiam; in cutis eruptionibus chronicis purgantia et diuretica efficacissima inveniuntur; in profluviiis alvi quaeque augent cutis actionem; graviditas phthisin pulmonalem, quo minus progrediatur, impedit; epilepsia aliquando aegroto ex improviso igne laeso, repente sublata fuisse refertur et sic porro.

II. Phaenomena, quae offert observantibus experientia, cum natura vi-

res suas expandit medicatrices: si in decursu febris organon aliquod, aut glandula, aut aliqua cutis vel telae cellulosa pars inflammatione corripitur, quae cito in suppurationem vel sphaecelum transire solet, aegrotantes, nisi forte eodem malo locali extinguuntur, salvi atque servati evadunt. Alvi profluvium non arte sed natura provocatum aufert capitis dolores, ophthalmiam aliaque mala; exanthemata et ulcera pervicaces sanant morbos nervosos, inflammationes diuturnas, arthritidem; sarcocele et alvi profluvium alternasse narrantur, ita, ut hoc cessante, illud augetur et vice versa.

III. Phaenomena analogae tam in sano, quam in aegroto organismo percepta: aëre humido, cum cutis transpiratio parrior esse solet, abundantius urinam reddimus, in alvi profluvio cutis solet esse sicca. Animum nimio modo intendentibus, purgatorio sumto, alvum aut omnino non solvi experimur, aut parvissime tantum; hydropes laborantibus functiones organorum secretionis, alvi, renum et cutis oppressae sunt, aut omnes aut nonnullae earum et tel.

IV. Phaenomena, quae pertinent ad modum, quo morbi oriuntur: suppressa cutis transpiratio aut in tota corporis superficie, aut in aliqua parte e. c. in pedibus, ciet catarrhum, epistaxin, odontalgiam, rheumatismum, alvi profluvium; exanthemate cito sanato vel ulcere inflammationes internae oriuntur; scabies depulsa, vel podagra, vel rheumatismus, enteritidem amaurosin aliaque mala haud raro adfert, suppressa capitis tinea fluxus aurium oritur cet.

Haec observata, quibus innumera alia addi licet, ad hanc regulam communem referri possunt: aucta partis alicujus aut organi corporis actio, quae ad ipsum statum morbosum augeri potest, aut normalem actionem aut auctam et perversam partis alicujus et deprimere et suppressere et amovere potest; aut contra, actio normalis aut anomala, quae in hac parte suppressa et sublata est, in illa actionem augere valet, idque ita, ut haec aut maneat intra valetudinis fines aut in verum morbum immutetur. Hoc perinde est in totis corporis systematibus ac in singulis organis. Quo quidem modo videre licet, ut mutatio in certis quibusdam partibus effecta in aliis mutationem proferre possit,

cui phaenomeno ab antiquissimis inde temporibus nomen Sympathiae inditum est. Sympathia vero duplicis est generis, nempe est vel consensus vel antagonismus. Per consensum paria aut similia producuntur phaenomena, prout structura et functie organi vel systematis consensualiter affecti diversa est, siquidem aliud cum hoc conjunctum extrinsecus afficitur. Contrarium videmus in sympathia antagonistica: hic enim minuta alterius partis actio alterius actionem auget et vice versa. Ex hac definitione patet, quo sint referenda phaenomena supra memorata, nempe ad antagonistica. Qui quidem antagonismus inter certa organa certasque partes, ut in sano corporis statu facile visu est, semper locum habet, idque ita, ut una pars cum pluribus aliis juncta esse possit talibus vinculis mutuis, exempli gratia cutis et tractus intestinorum. Verumtamen etsi naturam in statu corporis affecto iisdem fere legibus obsequium praestare videmus, tamen est interdum locus novis antagonismis, qui prius omnino deerant.

Antagonismus haud dubie gravissimas agit partes et in organismi integritate conservanda et morbis adferendis, iisdemque depellendis. Qua

ratione ansem praebeat morborum, supra vidimus, quomodo autem eos praecaveat, inde elucet, quod functionibus omnibus et singulis in antagonismo positus est mutuus modus et finis, omnesque, etsi quaeque suo jure agit, conjunctim tamen et vicissim ad conservandum vitae processum pro virili aunitur. Eam ipsam ob causam antagonismus natura organisationis necessario fundatus est, harmonia enim sine vi contraria singulorum phaenomenorum inter se in toto tam varie constructo corpore constare nequit. Attamen tale foedus singularum partium non semper locum habere, posset quispiam monere, ideoque dubitare, an universe ista lex valeat. Equidem vero vix credo, naturam unquam aberrationem a regula ista pati, modo latent nos interdum organismi operationes ita, ut non semper percipiamus antagonisticam ejus reactionem, cum deprimentia aut excitantia, siue de industria adhibita sint, siue casu, efficaciam expandant; praeterea conjunctio partium saepe ita se ostendit, ut phaenomena non antagonismi sed potius consensus producantur. Quare, quoties de antagonismo agitur et de adhibenda

methodo antagonistica, toties et habenda est ratio symptomatum consensus. Quod vero antagonismi symptomata haud semper in oculis incurrunt, id ita fieri mihi videtur, quod a) vis adhibita b) organismi facultas percipiendi debiliores sunt, ita ut omnino nulla aut admodum parva vis loco primarie affecto adferatur, quare et via secundaria fere nulla esse debet, c) in causis esse potest integritas quaedam organismi, qua aequilibras sublata brevi restituitur, d) quod vis adfertur talibus locis, qui in oeconomia animali partes inferiores agunt, ideoque ad cetera organa, ceterasque partes parum momenti habent. Alia tandem causa est, quare in multis casibus antagonismi vis non percipitur, quod vires externe adhibitae phaenomena consensus producunt. Hoc in damnum nostrum experimur, malum augentes, quod derivare studebamus. Quod etsi non tam frequenter accidit, tamen foret magno usui, si in quoque casu praenoscere possemus, quibus temporibus et formis vires per consensus, quibusque per antagonismum valeant. Hoc, quod sane dolendum, non semper quidem fieri potest, nihilominus sunt

quaedam vestigia, quae persequi possumus, sunt indicia, quae si sequimur, multo tutius et accuratius derivantem methodum adhibere poterimus. Experientia nimirum docet, primum, viciniam proximam partis irritatae per consensum simul affici solere, unde sequitur, nunquam proxime partem affectam derivationem esse instituendam, praesertim cum id accedit, cujus desinens mentio nem faciam. Sic in ophthalmia vesicatorio aut sanguisugis proxime oculum applicatis morbum interdum ingravescere videmus. Deinde si pars aliqua vel totum corpus nimia energia vel erythimo laborat, vis excitans plerumque per consensum efficacitatem exhibet, ex. gr. in synochia tractanda semper fuerunt, qui merito monerent, ne derivantia adhiberentur stimulantia, nisi saltem vigor auctus ante comminutus esset detractioibus sanguinis aliisque antiphlogisticis. Sic hysteria laborantes, in qua totum fere corpus quasi unus est consensus, odoribus paullo gravioribus, animi perturbationibus, vulnerationibus et cet. effectus molestissimos ut spasmos et convulsiones experiri videmus. Porro, ad certa quaedam organa certa quaedam irritantia, cuicumque loco applicentur

specificam vim consensus habent, verbi causa, cantharides ad renes et vesicam, quae igitur his organis laborantibus non sunt applicandae, ut derivent. Pari modo abstinendum sternutatoriis in diaphragmate affecto.

Haec sunt, quae observando percepimus: cur vero et qua de causa ita sit, ut ceteris, uti nobis videtur, paribus alia per consensum, alia per antagonismum, eademque alio tempore aliter vires exserant, haec enodandi mihi non data est potestas. Bene est, et gratulari possumus arti, quod consensus molestus, si totum spectas, rarissime tantum rationes curandi conturbat et ad irritum redigit.

Nunc ad antagonismum redeamus. Haud mirifice nobis placere debemus, quasi quidquam enodatum esset, si dicere possumus, hoc vel illud phaenomenon lege antagonismi niti. Est haec nihil, nisi notio generalis, nomen aliquod, indicans, quod commune sit magno numero rerum, causam vero earum celans. Quae quidem notio rem haud magis apperit, quam si haec phaenomena, uti cel. Brandis *) fecit, ab actione quadam

*) Versuch über die Metastasen von J. D. Brandis.

vicaria deducere vellemus. Subtilius inquirentes in antagonismi causas, quare eveniat, ut aliae corporis partes antagonismi sint participis, aliae ejus expertes, ejus rei plurium auctorum plures exstant explanationes.

I. Fuerunt, qui causam in commercio vasorum ponerent: hæc est antiquissima et maxime vulgaris opinio, quare methodus antagonistica fere semper derivatio humorum habebatur. Humores enim in statu sano aequalibiter per omnes partes dispositos et diductos sibi fingebant, in aegroto autem locum alium alio magis iis oneratum, propterea quod uno loco expulsi essent. Qua ex causa, ut aequilibras restitueretur, eodem aut ad tertium locum humores esse deducendos credebant, quo fiat, ut, iis a loco affecto remotis, morbus sanetur. Quae quidem opinio satis speciosa videtur, quoniam haud raro quandam partem nimio humorum affluxu utique affectam videmus, verumtamen non ab omni parte ponderat rem, nam humorum accumulatio saepe non est causa morbi, sed effectus, et nunquam humores soli solent effingere morbum. Porro non sponte sua moventur humores ad irritamenta applicata, sed pendent ex

vasis, quorum ipsorum vis tota se convertit ad nutum et voluntatem nervorum: immo in multis morbis, in quibus humores partem habere non possunt, antagonismi efficaciam animadvertimus. Denique minime enucleatur ista opinio, cur humores, hinc remoti, in eodem ipso loco, quo eos deducere vis, accumulari debeant et si huic alligantur, cur certa potissimum parte deducantur. Hac igitur opinione minime explanatur, qui vere sit antagonismus, etiamsi haud inficias ibo, humoribus ut ubique in organismo, sic et hic suas partes esse datas, cum omnia derivantia plus minusve etiam auctum humorum affluxum efficiant.

II. Permulti omnia phaenomena sympathica, item et antagonismum in conjunctione nervorum ponunt, dicentes quoniam nervi, qui duobus diversis in corpore organis provident, societatem ineant secum; aut ex trunco uno oriantur, vim et impressionem in aliqua corporis parte factam ope illorum transferri in aliam, quae eo ipso afficiatur. Sic dicit cel. Reil *) „actio virium vitalium congestionis instar variis internis et externis

*) Reil's Archiv für die Physiologie, 11 Bd. p. 151.

causis ad certas corporis partes duci aut inde abduci potest“ ejusque rei causam ponit in affluente aut defluente quadam materia subtili. — Certe sine nervis phaenomena sympathica locum habere nequeunt, at nexus eorum per se huic rei haud adfert lucem. Dantur enim phaenomena antagonistica inter partes, quarum nervos anatomia docet inter se omnino non, aut non aliter ac ope cerebri et medullae spinalis conjunctos esse. Etiam si vero etiam succedat aliquando cultro anatomico, ubique nervorum nexum invenire, aut si quis afferat, hunc nexum ope cerebri medullaeque spinalis existere, tamen eo haud illustrari possit, cur certae partes in antagonismo, aliae vero pariter nervis junctae non versentur? Ex nervorum decursu a priori statuere non possumus, partem aliquam vices aliarum suscipere, sed experientia sola de hac re nos docuit. Praeterea quomodo vis conjunctione nervorum explanari, consensum et antagonismum, duo phaenomena alterum alteri oppositum?

III. Sympathiam volunt alii in similitudine et aequalitate certorum systematum et organorum fundatam esse, contententes, si actio in uno or-

gano mutata esset, aliud similis structurae vices ejusdem suscipere. Cui opinioni opponi potest, illud in rerum natura minime semper, immo rarissime occurrere, tum ei idem opprobrio esset, quod priori, scilicet tam eadem ratione explicare velle duo phaenomena sibi contraria. Verumtamen fac sententiam hanc esse stabilem, quid tandem lucis afferet antagonismo, cum nihil esset, nisi accuratior definitio facti?

IV. Alii vitae phaenomena deducere voluerunt ex processu quodam galvanico et antagonismumprehendunt in opposita nervorum polaritate. Totum systema nervorum arbitrantur multitudinem apparatusum formare, qui speciem prae se ferant columnae Voltaicae et ad majores formandos coeant; antitheses, dissonosque polos inveniri in systemate cerebri et gangliorum, in initiis et finibus nervorum, in duris et mollibus; nervos pro tempore nunc esse conductores, nunc isolatores, nunc semiconductores. Quae quidem hypothesis, licet sit perquam ingeniosa, confirmationem tamen et subtiliorem explicationem temporifuturo forsitan debebit. *)

*) Reil in ejusdam Archiv für die Physiologie, 7ter

Ex his omnibus sequitur, antagonismi phaenomena adhuc egere luce clariori, in qua acquiescere possimus, nobisque tanto magis experientiam esse venerandam, desiderantibus ex sanandi methodo antagonismo nitente fructus percipere.

Cap. III.

Modus agendi.

Cum ex definitione methodi antagonisticae pateat, ei satisfieri irritando systemate aliquo vel organo, quod cum affecto in antithesi versetur, restat ut explicemus ejus modos diversos et quibus locis diversa hanc ad methodum pertinentia remedia applicentur, indicemus.

Irritatio alicujus partis provocat auctam actionem. Hae actiones pro organo, ejus functionibus praecipuis, pro genere irritamentorum adhibitorum diversae, praesertim aut in nervorum

Bd., 2tes Heft. — Reinhold, Versuch einer skizzirten, nach galvanischen Gesetzen entworfenen Darstellung des thierischen Lebens, ibid. 8ter Bd. 3tes Heft. — Annales scholae clinicae medicae Dorpatensis, a Dr. J. F. Erdman.

aut vasorum systemate versantur aut in utriusque simul parique vi. Neutra quidem harum virium ab altera sejungi potest, est enim vetus illa sententia probata: ubi irritatio, ibi affluxus humorum, immo humorum accumulatio cogitari nequit, nisi irritatione praecedente. Ut vero non nisi methodi antagonisticae effectus praecipuos in certis casibus se exhibentes memorem, distribuam eos 1. in irritationes nervorum, 2. in deductionem humorum, quae etiam cum evacuatione conjuncta esse potest, 3. in tales, in quibus utraeque illae simul occurrunt. Ad effectus primi generis referendi sunt effectus sinapismorum, frictionum irritantium, rad. ipocacuanhae et cupri amoniacalis parvis portionibus adhibendi; effectus secundi generis producuntur pediluviiis, epithematibus calidis, purgantibus lenioribus; ad tertium genus pertinent effectus hirudinum, cucurbitularum, purgantium et vomitoriorum fortium, infractiones, quae cutem valde irritant et sudorem provocant. Attamen reputo, quae supra monui, quamque irritationem proprie hanc duplicem vim habere, modo ut nunc haec, nunc illa magis conspicua sit. Quod si quis contra moneat, hanc divisionem irritationis

localis esse inutilem, rem tantum verti in adhibenda irritatione cujuscunque generis sit, ei ita occurro: in hoc rerum cardinem verti, qualis sit morbus, quem sanare velimus. Nolim quidem in certamen descendere de morbis systematum nervorum et vasorum etc. nemo tamen negabit, in morbis nunc nervosam magis affectam esse sphaeram, nunc irritabilem, nunc reproductivam. Si morbus est sphaerae nervorum, res potissimum veritur in irritandis nervis, sin autem reproductiva et irritabilis magis laborant, derivatio humorum ad alium locum magis spectanda est, quam sola irritatio. Exceptiones speciosae sane dantur ex. c. si morbus nervosus oritur suppressis evacuationibus, quo scilicet in casu et humorum derivatio ad locum stasis maximi est momenti, in quo tamen methodus derivans haud pura et sincera apparet, sed hisdem remediis etiam perdurans morbi causa occasionalis tollitur. Tum demum sunt et morbi magis mixti, in quibus utrique factores organismi pariter affecti sunt, quare tertium hujus methodi genus supra memoratum necessarium videtur. Exempla haec illustrabunt. In spasmis, inflammationibus, rheumatismis etc. multo magis salu-

tare est, irritationem inflammatoriam in organis sibi respondentibus ciere, quam humorum derivationem suscipere. Contra in certis exilibus inflammationum, in congestionibus, sanguinis profluviiis, salivatione, galactorrhoea et hydrope, si derivas humores ad aliud organon, magni momenti est. In morbis magis mixtis, e. g. in febribus compositis, in degenerationibus malignis aut benignis, in carcinomate, suppurationibus internis, aptissime mixtam illam agendi rationem inimus. Nunquam tamen e memoria nostra excedat, fere omnia nostra remedia varia ratione salutarem vim habere, eorumque usum, propterea quod pluribus methodis satisfaciant, varie explicari posse.

Majores nostri imprimis magni faciebant sanguinis detractiones revulsorias et derivantes, exempli gratia in inflammationibus cerebri voluerunt sanguinem detrahi ex vena jugulari quam proxime caput, aut ex arteria temporali aut ex brachii venis aut pedis — in quibuscunque ergo locis corporis fieri posset. In pneumonia instituitur derivatio in brachio lateris maxime affecti, in menstruatione suppressa et morbis inde ortis in pede. Cum vero fieri non pos-

sit, ut vulnere tam levi, venaesectione facto, singularem vim irritantem attribuas, prosperum successum oportet deberi sanguini ex hoc vel illo loco, aut hac illave vena extracto. Quid tandem efficitur hac evacuatione in vasis proxime sitis? Majora scilicet vasa, quae in se recipiunt venas, illa evacuatione collabuntur in breve tempus extensione sua destituta, quo facto sanguis ex ramis cohaerentibus irruit, quod tamdiu perdurat, quam sanguis ex vulnusculo profuit, obligata autem vena, omnia in pristinam viam redeunt. Certa tantum sanguinis copia corpori est detracta, nulla vero causa amplius existit, quae sanguinis affluxum ad eam partem, in qua venaesectio facta erat, sustentare possit. Jam vero, si usum perpendis, quem ex hac venaesectione revulsoria speraveras, certe haud nimium esse videbis, eamque unice ob diminutam sanguinis copiam utilem esse. Quare in locis indicandis, quibus venaesectionem fieri oporteat, auctores rationibus suis sibi non respondent, alius alium indicans et quisque prosperum successum laudans. In venaesectionibus, quas affecto capite et ob suppressam menstruationem orta plethora aut inflammatione in pede instituunt,

cum cura ponderanda est praeter evacuationem solita methodus venaesectionis, alteram vel utraque extremitates calidae aquae imponendi, quippe qua methodo sane magna antagonistica vis exhibetur. — Aliter res se habet cum localibus sanguinis missionibus, sive fiant per hirudines, cucurbitulas seu scarificationes: his omnibus enim non solum sanguinis effunditur copia, sed is ipse locus irritatur, cui applicantur, eoque ipso irritationem in alio loco tollere valent atque affluxum humorum excitare, quo suppressae haemorrhagiae haud raro restitui possunt.

Verumtamen res est sane maximi ponderis statuere, ad quem locum transferenda sit irritatio morbosa. Quae quidem, si veram utilitatem indesperare vis, ad tales tantum partes transferri debet, quae cum aegroto maximis vinculis antagonismi conjunctae sint, quare vel maxime in votis esset, habere indicem antagonismorum, cuique casui respondentem. Multa quidem experientia de hac re nos docuit, saepe tamen in tenebris versamur, quia morborum natura haud raro aliam vim exserit et vicarias actiones provocat, in quibus focus haud expectabamus eas. Quos, quae-

so, morbos alternare se videmus, alios adferre, iterumque auferre! medicus interim cogitur otiosum spectatorem se praeberere, neque hoc juvare, neque illud prohibere valentem. Nihilominus tentabo organa et systemata, ad quae methodus antagonistica prae ceteris adhibita est, easque partes, quibuscum nexu juncta sunt, experientia et usu rerum edoctus, recensere.

Primum mentionem faciam systematis reproductivi, quod vicissim agit cum systemate sensibili et irritabili: quique praesertim ejus personam sustinent, sunt tractus intestinorum et cutis.

Ventriculus et tubus cibarius in vario versantur antagonismo cum aliori systemate nervorum, cum capite, organis sensuum, praesertim etiam cum cute et vasis exhalantibus. Praeterea ventriculus per se in singulari antagonismo est cum pulmonibus et cum systemate nervorum, idque magis, quam reliqua tractus intestinorum pars. Remedia, quibus vis tribuitur derivativa in ventriculum sunt prae ceteris haec: rad. Ipecacuanhae, rad. Asari, Tartar. emeticus, Sulphur antimonii auratum, Kermes minerale, Flor. Zinci,

Vitriolum Zinci, cuprum sulphuricum et amoniacale, Argentum nitricum, Squilla, porro plura remedia acria parvis dosibus adhibenda. Magis in totum intestinorum tractum efficaciam exhibent Manna, Olea expressa, rad. Rhei, Sulphur, omnia acida; salia acidula, salia neutra, Calomel; remedia acriora et drastica: rad. Bryoniae, herb. Gratiolae, rad. Hellebori, cortex Geoffroae, Colocynthides, Aloë, Senna, Jalappa, resina Scamonei, Gumi Guttae, clysmata irritantia e. s. p. Quae quidem omnia pro viribus suis accurate sunt distinguenda et prout magis hanc vel illam indicationem sequi debeas, adhibenda. Inprimis id spectandum est, sintne magis irritantia, quam humores derivantia, an utrumque efficiunt: magis irritantem quam deducentem in ventriculum habent vim plurima remedia acria et metallica parvis portionibus usurpanda, immo permultis utimur quam minimis portionibus et neque unquam ita, ut vomitum cieant, ut Flor. Zinci, Cupro amoniacali, Argento nitrico; magis evacuant intestina, quam irritant manna, Salia neutra, Calomel, contra magis irritant, quam evacuant remedia acria parvis dosibus adhibenda,

eadem vero, si copiose das, utrumque efficiunt, idque saepe vehementissime.

Pariter ac tractus intestinorum cum diversis corporis partibus consociata est cutis. Cujus utilitas in adhibenda methodo antagonistica eo adhuc augetur, quod remedia extrinsecus cuti imposita altius interdum penetrant, eoque modo exercent salutarem efficaciam, tum eo, quod talia remedia usurpare possumus, qualia alioquin nusquam, scilicet quae inflammationem provocant et suppurationem. Diceres paene omnes organismi partes cum cute, si totam spectas mutuis vinculis esse conjunctas, quoniam diversissimi generis morbi, habeant sedem aut in nervorum aut vasorum systemate, aut in sphaera reproductiva, aut in hoc vel illo organo corroborandis cutis functionibus sanari aut saltem levari possunt. Si autem antagonismum singulorum locorum cutis, quem habeant cum aliis organis indicare vis in majores incurreas difficultates, cum observationes hic non raro sibi contradicere videntur. Haec generatim contendere possunt, quamque cutis partem et regionem cum subter ea sitis organis et partibus esse in antagonismo, partes inferiores, pe-

des, suras cum superioribus, capite, pectore, colla et forsan cum extremitatibus superioribus; tempora, locum pone aures, cervicem cum interioribus capitis, brachium superius cum pectore, mammam mulierum cum utero. Quae vero supra monui de anomalia antithesium in conditione aegroti, ea praesertim spectant ad cutem, ejusque singulas regiones et in tali casu ad naturae nutum agas et ad morbos sanandos viam ingrediari oppositam ei, quam illa ad eos incutiendos ingressa est. — Quod si hoc in casu methodo derivanti satisfacere velis, utaris aut talibus remediis, qualia humores ad cutem adliciant et transpirationem juvent, aut quae magis irritent nervos, immo adeo ea, quae inflammationem et suppurationem in loco excitent, cui applicata sunt. Ad illa referri potest magna multitudo remediorum partim intrinsecus partim extrinsecus adhibendorum, quae omnia hic enumerare non attinet: balnea calida singulis partibus et toti corpori, sicut omnino calor omnium maxime adhiberi solent. Irritantium, quae magis nervos adficiunt aut mixtam habent efficaciam, non minor abundantia est: frictiones cutis, ventosa, infrictiones liquor. Amonii cat-

etici, Tr. Cantharidum, Liniment. volatilis; acris-
orem vim exhibent Sinapismi, Vesicatoria, Cortex
Mezerei, rad. Armoraciae, Kali causticum, La-
pis infernalis, Moxa, ferrum candens: interdum
recurrunt etiam ad cultrum, utuntur fonticulis;
ibidemque nutriunt suppurationem; sicut in aliis
locis jam nudatis ope resinosorum, balsamicorum
irritantium, aut mechanice agentium; setaceum
adhibent, exanthemata arte excitant infricantes
unguent. cel. Autenriethii etcet.

Antagonismus renum tendere videtur ad sy-
stema vasorum generatim, ad cutem et vasa exha-
lantia in corpore dispersa. Omnia remedia, quae
uturpamus tanquam diuretica, partim irritant;
partim adliciunt humorum nisum ad renes, quo
eorum functio augeatur plusque urinae secer-
natur. Huc pertinent Salia neutra, rad. Rhei, Se-
mina Petroselini, Acida, Baccae Juniperi, Digi-
talis, Squilla, Nicotiana, Cantharides, nonnul-
lae vini species, Acida dulcificata, inprimis Spi-
ritus nitri dulcis multaue alia.

Nasi quoque membrana pituitaria dat locum
adhibendae nostrae methodi, in qua tamen sae-
pius per consensum irritamenta vim exercere vi-

demus. Alioquin non nisi cum capite et oculis in
antagonismo esse videtur. Remedia adhibenda
aut sunt emollientia, ut vapores tepidi, aut irri-
tantia; e. g. sternutatoria: herba Nicotianae, sa-
charum, Sal amoniacum, Sapo, Calomel, herb.
Convallariae majalis, Majoranae, Thymi, Ser-
pylli, Helleborus cet.

Glandularum salivarium cum aliis or-
ganis antagonismus non tam perspicue in lucem
prodit, esse tamen videtur cum cute, tractu inte-
stinorum, oculis, capite et partibus vicinis, prae-
sertim cum dentibus. Rarius autem usu venit,
ut hac parte utamur ad derivandum, id quod
fieri deberet aut manducandis irritantibus aut
Mercurialibus. — Num hae glandulae in non-
nullis casibus systemati nervorum oppositae sint,
ita ut salivatio vehementissimam ejus perturbatio-
nem sedare posset, quod in tetano nonnulli vo-
lunt, nondum satis constat.

Efficientiam antagonismi in tetro tum tan-
tum in usum convertimus, cum suppressis ejus
functionibus, menstruorum scilicet et lochiorum
fluxu, morbi sunt exorti. Quas functiones ut re-
stituamus, diversissima adhiberi possunt.

Cap. IV.

Ambitus et utilitas hujus methodi.

Si verum est, quod quotidiana experientia docet, omnia fere nostra remedia plus minusve in uno certo organo; in uno certo systemate organismi vim exercere; insuper physiologia hominis sani et aegroti multiplicem et certum antagonismum tam multarum corporis partium inter se probat, facile erit videre, quam late pateat usus methodi antagonisticae, et quam longe lateque diffusa semper fuerit haec methodus, demonstrat curandi rationum contemplatio accurata omnium temporum. Sectae fuerunt, quae in unoquoque malo statim ad vomitorium confugerent, aliae, quae in omnibus morbis purgatoria adhiberent, aliae, quae aegrotos continuo sudare curarent. Cur ita agerent, non in mora habuerint, quominus explicarent; voluerunt enim nunc materiam peccantem corpore abigi, nunc cruditates, quae saepe nullibi erant, ex primis viis removeri, modo omnes morbos ex suppressa cutis perspiratione originem ducere crediderunt et non nisi hac in integrum resoluta, malum extinctum iri. Neque

illo modo inficiari potest, medicos talem curandi rationem ineuntes saepe felicissimo gavisos fuisse successu, etiamsi quod ad causas pertinet in errore versarentur. Quemnam enim fugit, ea vi et efficientia, quae exercetur in duobus organis tanto conjunctis antagonismo fere cum omnibus reliquis partibus, quanto sine dubio cutis et tractus intestinorum conjuncti sunt, ex physiologicis legibus, irritationem morbosam vel toto in corpore vel in singulis ejus partibus saepius minui et tolli debuisse? Hanc vero methodum non omni tempore locoque adhibendam, neque ab omni parte ponderatam fuisse, non solum justa aestimatio docet, sed etiam historia probat, cum videmus ejusmodi curandi rationes, quae vulgo vigeant, tandem aliquando derelictas et sane saepius, quod erat dolendum, omnino reprobatas fuisse. Methodus enim derivans ea est, quae omnium frequentissime adhiberi potest. Ut vero de ejus ambitu, quam late pateat, et usu, quantus sit, recte judicare possimus, haec in primis sunt ponderanda.

1. Non semper directe morbos debellare possumus, quippe qui interdum caremus remediis,

quae aperte respondent morbi naturae, tum etiam quoniam aegrotos visitantibus nobis mala occurrunt, quorum naturam tam perspicue dignoscere non possumus, ut certam curandi regulam statuere vix liceat.

2. In morbis localibus aut non semper in usum convertere possumus remedia localia aut haec non sufficiunt illis cohibendis. Est res nota, ophthalmias arthriticas non ferre extrinsecus adhibita, itaque nobis exoptata sit oportet conditio nostri organismi, e qua purgantia, vesicatoria, setaceum cum optimo successu adhibere iisque, ne oculus intereat, cavere possumus.

3. Ope methodi antagonisticae in manu est morbos avertere. Universe quidem verum est, nos quamdiu morbus nondum formatus sit, nihil contra eum suscipere posse, sunt tamen exceptiones. Si vis quaedam damnosa corpus affecit, malum non illico consequi solet, sed praeterfluxo aliquo temporis spatio. Quod si autem, dum natura legibus partim notis, partim ignotis in producendo hoc morbo operam collocat, in alio loco aliquispiam status morbosus secundum regulas antagonismi efficitur, tum malum prohibetur, quo-

minus ita formari possit, uti se exhibere deberet, si causas respicis. Ejusmodi exempla haud raro occurrunt. In puerpera, si repente lac e mammis recessit, periculumque est, ne alicubi in corpore metastasis lactea, quam dicunt, oriatur, haec saepe purgantibus et sudorem provocantibus averte potest. Sic infantibus dentitione difficili laborantibus purgantia propinamus, ut cerebri inflammationem prohibeamus.

4. Causa occasionalis simul methodo hac tollitur, quae modo contrarie antagonistico ad morbum adducendum ansam dedit. Refrigeratione vel suppressa cutis perspiratione diversissimi generis mala oriuntur, quorum etsi plurima, ut cujuscunque natura fert, aliud alio modo tractari debet, diaphoretica plerumque, nisi contraindicationes contra quaedam remedia praescribunt alia, aptissima et maxime salutaria sunt, utpote quae aequilibrium functionum restituant et causam occasionalem tollunt. Eadem ratio est, si oppresso exanthemate vel podagra oriuntur interiorum partium inflammationes, illa revocando tollis causam, quae quidem simul derivatio putanda est haud parvi momenti.

5. Haec methodus in usum plurimorum morborum converti potest et etiamsi non ea sit, quae morbi naturae respondeat, tamen tanquam adjuvmentum nunquam non maximo usui est. Raro sane aegrotans tractatur, cui simul methodus derivans non profuisset.

Verumtamen, ut sine amore et cupiditate de ejus pretio judicemus, tamen et incommoda, quae interdum, quamquam juste adhibita, adfert, hic consideranda sunt. Ante omnia haud praetermittendum est, antagonisticam methodum semper mutationem quandam in organismo producere, cui plus minusve morbi nomen imponendum. Si unusquisque morbus vero est molestus atque nocuus, idem et illum esse oportet. Interdum hic morbus arte effectus brevis temporis est, seque ipse sanans, interdum vero ut auferatur, requirit remedia quaedam adhibenda et haud raro in vitae finem perdurat, neque sine detrimento ejus sanandi periculum facere pateris. Hoc inprimis spectat ad ulcera arte facta et fonticulos. At non solum efficit derivatio statum morbo similem, sed praeterea etiam organon, ad quod derivatio fit, saepe ita debilitatur et imbecillum redditur, ut eo

facilius viribus morbos cientibus nocendi sibi copiam det, quo saepius illud ad majora mala tollenda adhibebatur et adterebatur. Experientia nituntur, qui dicunt nunquam morbos gastricos frequentiores fuisse, quam quo tempore Antigastrici valerent, et cum methodus diaphoretica vigeret, miliaria, impetigines aliaeque eruptiones cutis, nostris temporibus multo rariores, late serpsuerunt. — Quodsi autem paullo diligentius inquiris in haec incommoda, haud te fugiet, ea de dignitate et pretio methodi antagonisticae minime detrahere. Infirma enim et aegrotata corporis affectio, quae arte producit, ejusmodi esse solet, ut sine medici opera sanet, si autem majoris est momenti, graviore quoque malo opposita, sententia ista hic valet, quae in proverbii consuetudinem venit: ex duobus malis minus esse eligendum. Quis enim est, quin malit ferre fonticulum, etiamsi sit in totum vitae spatium, dummodo immunis servetur aut a carcinomate aut ab epilepsia aut aliis malis diuturnis? quis non libenter patiat, cauterium sibi imponi pectori, dummodo phthisis pulmonalis progressus, quae mox vitae finem adferret, morentur? Quod ad secundum

attinet incommodum sane quidem majoris est ponderis verumtamen ejusmodi, ut evitari possit. Tum tantum locum habere potest, cum totum organum, idque per plures annos continuo ad derivandum adhibetur et ipsum tanta est receptivitate, tantoque simul discrimine, ut diutina ejus invalido functionum et organismi turbationem gignere possit. Quodsi vero non abuteris methodo antagonistica, neque eam unicam esse arbitraris, si morbum praecipue secundum ejus naturam curas, si singuli cujusque aegroti proprium et cujusque casus speciale animo atque cogitatione complecteris, justumque in modum perpendis, si tandem prae nimio studio et nimia admiratione hujus methodi alias omnes non negligis atque posthabes — haud unquam aut perquam raro tantum damnum dabis, quod omnino diuturnum et magni momenti esse potest, etiamsi serius appareat.

Cap. V.

Indicationes.

Quicumque morbi actionem auctam generaliter aut specialiter exhibent, methodum antagoni-

ticam volunt adhiberi aut saltem patiuntur. Referendae ergo huc sunt

Febres, sive sint participes malorum locorum, sive eorum expertes. In omnibus febribus systema vasorum actionem auctam perhibet, imprimis cor et vasorum trunci majores: quodsi haec abnormitas sola locum habet, febres sunt simplices, sin. autem simul affectum est nervorum systema aut reproductivum, febres sunt compositae *). In illis parum loci est derivationibus, cutis tantum et vasa capillaria aliquo modo illis praebent, quippe quibus incitatis actio in corde et majoribus vasorum truncis diminuitur. Eandem ob causam remedia adhibemus, quae omnes secretiones leniter juvant et purgantia, utpote quae omnia ad diminuendam febrem aliquid adferre possunt. In quibusque febribus status nervosus deprehenditur, aut in febribus nervosis, quas vocant, medici **) tum, cum vires systematis nervorum nondum debilitatae

*) Kreysig's Handbuch der practischen Krankheitslehre. Tom. II.

**) Hildenbrand über den ansteckenden Typhus. — Die specielle Therapie von Richter. Tom. I.

erant, praesertim in initio morbi cum prosperimo successu vomitoria praebuerunt et ita derivando ad humiliorem sphaeram reproductivam systematis nervorum imprimis cerebialis nimiam vim compescuerunt atque eorum tempestatem sedaverunt. Plura memorari possent de prohibendis febribus cujuscunque generis ope vomitoriorum et sudorem excitantium *), si experientia nostra et usus latius paterent; videmus enim vomitorium ante paroxysmum febris intermittens propinatum, eundem suppressere posse. Mala in febribus locali ad sequentia sunt referenda.

Inflammationes, quocunque nomine eas appelles, siue sint falsis adnumerandae seu veris, antagonisticae methodi usum plane admittunt, immo interdum ea solum sanantur. Ex communi praescripto cutis, quae est supra locum inflammationis irritari debet. In capitis inflammationibus praeterea irritantia imponuntur cervici, auris, adhibentur calida et exacuta pediluvia et purgantia, in ophthalmiis insuper vesicatoria pone aures applicata; in colli inflammationibus, ut in angina,

*) Richter l. c.

tracheitide eadem regulae sequendae sunt. Si in pectore sedem habent inflammationes aut in ventre pediluvia etiam praebentur; in hepatitide, splenitide, nephritide, pancreatitide, pariter in externis inflammationibus e. g. erysipelate purgantia usui sunt. Efficacissimam se praebet methodus antagonistica in rheumatismis et arthritide; in ischiade cel. Cotunni vesicatoria subter genu applicari vult etc.

Exitus inflammationum, si adhuc restat in parte affecta actio naturae non conveniens et Erethismus diversarum partium, qui, si locum habet in organis secermentibus, cum aucta secretione conjunctus esse solet. Huc pertinet magna morborum multitudo; a) blenorhoeae et affectiones, internorum organorum suppuratione correctorum, in quibus systema vasorum capillarium in magna est actione, b) hydropes in quibusvis locis, quocirca et ii huc referendi sunt, qui intra nervos et nervorum vaginas sedem habent, eoque ipso paralyisium occasionem praebent. In hydropibus efficaciam exercemus praecipue in cute, tubo cibario et maxime in renibus, c) in epiphora, pyralismo, galactorrhoea praeser-

sim tractum intestinorum et cutem medicaminibus afficimus, in hydrosi illum quoque et renes. In profluvio alvi, lienteria, fluxu hepatico, quin immo in diabete si cutem afficis et in genere et in specie magni ponderis est. d) Coxalgia, tumores albi similesque morbi ossium, tendinum et ligamentorum, quibus ossa continentur, requirunt saepe unice usum derivantium inde ab emplastris irritantibus usque ad cauterium actuale. e) Eruptiones cutis optime purgantibus, diureticis aut talibus remediis sanantur, quae in omnes secretiones simul vim habent. f) Vitia organica, praeter ceteris quae maligna appellantur, ut scirrhus et carcinoma, in quibus fonticuli et cauteria locis remotis applicata momentum facere possunt ad minuendum malum et ad vitam longius producendam. g) Haud scio, an his quoque adnumeranda sit commotio cerebri, quae haud raro remediis feliciter curatur, quae alvum irritent, ut Tartaro emetico.

Congestiones et Haemorrhagiae cum caractere synochaë aut erethismi. Tam extrinsecus, quam intrinsecus neuropata derivantia hic multum proficiunt; praesertim irritatione cutis ad

remota organa adhibitae: in epistaxi et hæmoptysi ad inferiores corporis partes, in metrorrhagia ad mammas; porro vomitoria et purgantia tam minutis portionibus propinata, ut non nisi leniter irritent tractum intestinorum.

Spasticae morborum formae: quis est, qui nesciat, quanto usui sint his morbis remedia in tractu intestinorum et cute vim exserentia?

Animi morbi: in his quoque adhibetur methodus antagonistica et prae ceteris ad systema reproductivum: singularem utilitatem praestat in mania et melancholia.

Morbi, qui malo locali oriuntur et inde longius serpent per totum corpus, et tales, qui aliis malis evanescentibus se emergunt metastatice. In morbo prioris generis id praesertim agitur, ut in sede, quam primitus habebat, retineatur et vehementer irritando hoc loco morbus hinc prodians, ut secundum experientiam exspectare debes, supprimatur. Hoc fit in pustula livida Esthonorum, in morsu animalis rabidi, quin immo in primario chancere et haud scio, an tetanus etiam traumaticus huc referri possit et melius atque prudentius agamus, ut

cel. Larrey *) proponit, vulnus, quo tetanus ortus est ferro candente vehementer inflammantes, inque eo suppurationem excitantes, pro eo, quod more solito omnem irritationem a vulnere amovere studemus? Ad posterius genus pertinent omnia mala, quae suppressis haemorrhagiis, exanthematibus, sudoribus, retrograda arthritide, rheumatismo et aliis se evolvunt et saepe nulla alia ratione comprimi possunt, quam revocando primitivo morbo aut simili quodam.

Cap. VI.

Contraindicationes.

1. Primam offert contraindicationem ipsius organismi affecti situs, qui tendit ad alium locum, quam quo ars derivationem fieri vult. Quamdiu actio vicaria organon tangit, quod in corpore non tam gravem sustinet personam, ut ejus morbus, quinimmo ejus excidium majori sit dampno, quam morbus principalis ipse, tamdiu arti non licet aliam ingredi viam, quod si enim

*) Mémoires de Chirurgie militaire, Vol. I, p. 271.

fieri, crisis disturberetur. Lex princeps, quam methodus antagonistica praescribit, jubet derivationem fieri ad partem cum affecto organo mutuam actionem habentem, at vel tum naturam, cum viam-init, quae nobis non recta esse videtur, recta tamen est, veneris, eique non obstat, tanquam eam correcturus.

2. Videndum, ne morbus arte provocatus major sit malo curando. Quodsi esset, in promptu est positum, fructum utilitatis non percipi ex methodo derivante: quare in universum lex est, ut derivatio nunquam fiat ad partem affecta nobilioris aut talem, quae jam morbis laborat. Sic nemo propinabit purgantia in chronicis exanthematibus, (alioquin haud reprobanda) si jam adest profluvium alvi, vires exhaustiens, aut phthisis intestinalis.

3. Tertia contraindicatione, quae vetat hanc methodum adhibere, haec est, si ea adhibenda nimia infirmitas, quae periculum minari possit, oritur, id quod praecipue fit purgantibus.

4. Si ea pars jam saepius ad derivandum usurpata est, eoque facile morbo potest affici habituali.

5. Si praevideri licet, remedia non per antagonismum sed per consensum efficacia esse futura, quod curandi consilium irritum redderet.

6. Contraindicationes contra certa remedia existunt, si simul aliam efficaciam morbo hand consentaneam exhibent et ab hac parte plus nocent, quam ab illa prosunt.
